

F 55

wim 3

s. 71

Aareaudi Salmu (s. Kukk).
Tähtsanaid ristiusu mälestus-
mäike diejandi maa- ja liuna-
kogudestes. Tatlu ülekooli
üliõpilase töö juhendaja
(prof. O. Sild) mälestusega

1920

12 pe, 7 jeeu ja 3 fotoga

Tähtsamatid ristiusu mälestus-
märke kirjandi maa-ning linnu-kojudest.

Registreeritud 1928 aasta
suhtel glud. theol.

Salme Kõrk

[1928]

[Aarevandi]

Kiri ei ole küllaldufelt selgesti
kirjutatud. Märgitud postadel
on puudused sp. tamedufed,
mis parendust sp. täieadust
nõuavad. Hauamärgide
lügitused on hea, ka arhüvde
Pn Päeviku järel otjustades on ^{nimestikus}
autor kaunis rava töötanud
7/II 1928. Wiljandis.
O. L. L.

1928. aastal
kirjutatud
L. L. L.

St. Pauluse
(maxoguduse) Erik Meyaudis.

I.
 Kas on kirikul ja abikirikul, kabelil ja äp-
 taja-mafal j. u. e. riivi kiriklik aastast actual?
 ukseil? tuulelt pul? ristil? j. u. e. Kus kohal see
 just seisab ja missugune on tähtsähelne kirja-
 suse? Lõljal on kirik, abikirik, kabelid, äp-
 taja-mafa elitatus, mis materjalist ja kui suurest
 madal on? Kas on kirik ja teised saruased
 elidused loomiga ehk luua? Kellele on kirik,
 abikirik j. u. e. pühendatud? Kiriku, abikiriku,
 kabelile orientatsioon oluakade suhtes!

St. Pauluse kirikul on järgmise
 kiri päästseksigu kohal olevat muustal marmor-
 tahvelil:

60
 1864-1924
 Kirida müüd Issandale kiriku
 sünda

Asetatud see tahvel kiriku 60. aastapäeval: 1924.
 Teisi kiriku ja arke kirikul ega teistel elidusedel
 kusagil ei ole.

Viljandi St. Pauluse kiriku ehitamine.

Alul olid ühendatud mõlemad - ai linnu kuni
maa - kogudused. Mõlal see ühisuuslike sündsud
pole leada , aastest 1637 au leada õpetajeti
nimetari, ning selest ajest au ixxa üss õpetaja
sind mõlemal kogudusel.

1861. aastal, me õpetaja ametisse astumisel,
jagumisel kogudused kaheks, endree kirik
(Jaani kirik) jät linnu kogudusele, maakogudusele
aga õpetaja mafa. (Andmeid - Gernet, "Die Ev.-lut. Gem. in Est." 1911)
1863-1866 ehitas maakog. meele me kiriku.

23. okt. 1861. aastal ehitas Viljandis elav Berliinis
kariidusemand preusi arhitekt Klock me kiriku
plaanii, me olis aastid ehitlis ja jätti mahutama
2 4030 ruumet. Kiriku nurgakivi panevime
oli 29. juulil 1863. Ehitusplatsel seisis rehelses
kaunistuses väike ehitatava kiriku mudel.

Nurgakivi alla pandi pergament järgmise sõnadega:
„Soli Deo Gloria“.

30. oktoobril 1866 oli kiriku sisseõnnistamine,

Ta on meele mees - St. Pauluse kirik.
Kirike ehitamist juhatajad on arhitektid,
entset arhitekt Black ja pärast arh. Mathies
või Helst (Kirike kroonikast, aast 1848-1870 Carlblom
kirjutatud, andmed).

Kirik on tellispiiri ehitus, pikkus 43,6 met.

Laius 18,7; ta on lõuiga ja pühendatud Paulusele.

Õpetajamaa ehitamise kohta peenduvad andmed
on kroonikas kus ka busch ning Gorneti lehes,
viimane märts aastalt 1871, et vana õpetajamaa
ja põles öra 1792. aastal ühes sellega ka kiriku
ortiv. lollal se vana õpetajam. ehitatud, selle
kohta peenduvad saavad igasugused andmed.

Kiriku ning kirkumaa vahel, Arudid lüh. (sünd. 1883. aast.

1. Tänavastluse juhatus ja muie pojanaj arwab praegu
se õpetajamaa 150 aastat vanadest ning ehitat-
tud endise tulesele. Õpetajamaa on püst,
lõuiga, pikkus 31 met. ja laius 16 met.

1) Kiriku kroonik ja muud on vahet kiriku
telle-lääne ja maguud-lääne vahel.

Kiriku telle-lääne ja maguud-lääne vahel
on 10 kraadi.

Kiriku poolt

1) Kas kirku lõunepoolne lülz on sealt puures
 põhjapoolse magnet-läänes(+), või lõunapoolse(-).
 Kirku lääne-lülz on põhjapoolse + (+10)
 magnet-läänest.

I

lellal ja mis materjalist on valmistatud kiriku ja abikiriku altar (eluk altaris, mis veel vana farnitaamata olemas)? Lelest on altari alus või laud (resp. kas ei ole keraegset altari kivi, millel istid murradel ehk keskel)?

Kiriku altar on valmistatud taimepuust kiviuga ühel ajal (1804). Altari laud on väene puust. Vana altarisid ei ole, samuti ka ei ole keraegset altari kivi.

III

Siida kujutab altari pilt, kelle Leo ta on
ja mis aastest? Kui altaris mitu pilti
ja skendust on, siis kõik täielikult kirjeldada!

Altari pilt on tellitud Dresteni
maalrit Audrealt aastal 1866 (~~1800~~ taalest hind).
Paam on kuulpruum, taamepeest (Kiriku kroon. Carlbl.).
Pilt kujutab Kristuse ristil, Maria Magdalena
kolab ümber Kristuse põlvede kuni, ning
Kristuse ees teetub Johannesel, neude jalge on
on sarvipealuu. Kõnnid esnevat kuulpruumi
oovis - haljas-kaleist kuni sinisei,
ning riided - kuulpruum ja pumane.

IV

Missugused kirjad leidsustad altari,
altari pildid, altari kõrel, ja mis aastast,
kui kiri ise seda esitle?

Mujal kirju ei leida, kui aiuelt altari
pildid, kaares kujutuse kohal, järgnes
kiri: "Au olgo Jummalale kõrgen ja
maa pääl rahho, ienuimefleft hea meel."

See kiri on aastast 1866, mil jätti telesaad (Kreemuraj).

1

Mis materjalist on kantsel ehk kantselid
(kui need keid) ja mis aastast need on?

Kantsel on taime puust (leidi kantselid
si ole), 1866. aastast, ehitatud kriikuga
ühel ajal (kroonikast).

I/12

misugused jildid, pupud resp.
 nixerdused ja kirjad leiduvad kaitlil
 ning kaitli katusel ja misugused
 härrid esinevad?

Kaitlil ning kaitli katusel
 pole jõe ning nixerdust, nad on pruuni-
 värvilised.

11

Mis materjalist, mis ajast ja missuguste
 kujutuste ning kirjadega on ristmise
 asjad ehk haagnad? Mita need on?
 Kas leidub veel kusagil katolikuvaegse
 ristmiskivi?

Üks väike ristmiskaager, kirjaga:
 „Kõljandi Luteruse usu maa-kooguhoole
 ringkond 1868 Pärn halla poolt.“
 Haagna põtkjas on päikese kiirde sees
 tuisese kujutus.

Haagna on valmistanud Ed. Dross Tartus.
 Katolikuvaegset ristmiskivi ei ole.

VIII

Mis madrijalist, apast ja missuguse kirjaga
on kroonlühendid ning lühendid ja misu
need on?

Kroonlühendid on need.

I kroonlühendid on Hiljandi hallalt, nimest ning
kirjaga: Siebenker, Stürberg. 1868 aasta jõulu-
õhkuks lühendid Stürbergist (kiriku nr.).

II Hordama hallalt, kirjaga: Kirikosaõnnumüüri
herra Theodor von Helmerken? - 1868 (kirik. nr.) Harest.

III kroonlühendid on kirjaga: Karole halla Kiriko-
saõnnumüürid Tõnuis Tõllosep Ado Taup halla vanem
Karel Kallak Hiljandi õppetaja Ferdinand Heurjel-
mann lühete lühete Hermann Haberkufen Karole
halla ornamendide andideft. Materjal on raske.

IV kroonlühendid koguduselt nimest ja kirjaga:
„Fellin-St. Paulus 1890²⁴“ XII. Ed. Grosselt Tohtust.

Altari lühendid on keesus, kaks on albaka,
põiguse kirjaga jalal: Hestren-doll der St. Paulus
Kirche zu Fellin Land 27 März 1894. Ed. Bron.

2 on ülekõbetatud, leerilastelt 1878. aastal, tellitud Ed. Drosselt Tartus (võidu kroon.)

2 (kors) galvan üle prouksitud, kiirkimud Põhst salad 1891. Ed. Aron.

kautsilt on kors nark lühkest, koguduselt 1891. Ed. Aron (kroontr.).

Käikesist seinä lühkest on kors galv.-prouks, kiirkimud A Hestem-Aall 1879/80, valmistatud Tartus, Ed. Aron.

Keli on koguduse rahaga ostetud Ed. Drosselt aastal 1890/91, galv.-proukseeritud (võidu kroon.)

Kõrre pääsissekäigu peures seinälühkest: 1) Hiljandi Pauluse kirikule leerilapsed 1913 1915"

2) Hiljandi Püha Pauluse kirikule leerilapsed 1913. 27.1."

3) Hiljandi Püha Pauluse kirikule leerilapsed 1912."

4) Hiljandi Püha Pauluse kirikule 1910a. 4 puulol avalustepuss. Opetaja J. Kattix."

5) Hiljandi Püha Pauluse kirikule leerilapsed 6. mail 1912.

IX

Mis materjalist, ajast ja mis kirjadega on kirikad, kannud, patensid, krutsifiksid ja muud kirikuriistad ja palju neid on?

1) Altari krutsifid on gale. prones., ostetud kirikukassa rahaga 1891. aastal Ed. Drosselt (Kraon.)

2) Pühapähtusõomaapa riistad: Hõbe kirik: Sürgarerest, Korla Karkuse postil Hiljandi Lutheruse usu Maa kogudusele kingitud. 1868. aastal. Ed. Dross. Hõbe pateen 1868. aast. Kingitud Sürgarere ümbruskond, Haluistand Th. Schmann.

Kaks hõbe kannu kirjaga: Die Deutsche Stadt-gemeinde Tellin der Tellinseher Landgemeinde zum 30 October 1866. Haluistand Ed. Dross Tortus.

Hõbe ciborium kirjaga: Jumala auuks ning kogudusele mälestuseks Hiljandi maa kirikule kingitud 1867 $\frac{9}{IV}$ Heratz ümbruskond? Ed. Dross.

Plexx ciborium, kes Haluistand, ja viitjal-pole leada.

Harigete armulaua riistad: Hõbepeser, hõbe pateen ja hõbe ciborium — kirikund need riistad Hiljandi maa kogudusele 1870 $\frac{14}{VI}$ Mue Tamastua,

- Halmistand au nad L.D. Kross Tartus (proovitud).
 H.äike tühe peker kirjaga: „V. von Helmersen
 zur Erinnerung an seine Eltern 1900“ ja Kärsti Kapp
 tühe ehoorium: „V. von Helmersen 1900“ ja Kapp. (L.D. Kross)
 tühe paten kirjaga: „V. von Helmersen - zur
 Erinnerung an seine Eltern 1900“ ning Kapp.
 tühe peker, kiri: „Telliin-Land 1894 $\frac{27}{111}$ “ rojaluse
 rakaga Krossilt ostetud.
 tühe kann, jörguine kiri: „Temuafilm 1894 $\frac{26}{111}$ “ - Kross
 Paten tühe - kirjaga: „Kestren-Holl 1894 $\frac{27}{111}$ “ (L.D. Krossi
 et aluistand)
 tühe ehoorium, kiri: „Kestren-Holl 1894 $\frac{27}{111}$ “

XE

His materjalist ja ajast, mis kujude ja kirjadega on ristpalk (trakes), kas seda olemas? Kas on veel teisi ristpalku olemas?

Ristpalku ei ole.

XI

Kas on olemas kirikuseintes mishe ja seinakappisid ning mitlenis need arhitektas-tas on farnitatuud?

Kirikuseintes mishe ega seinakappe ei ole.

XII

Missuguste kujutuste ja kirjadega on kamaakid ehk kamaad, sargofaagid ja muud kamaemargid kirikus ja abikirikus?

Kirikus kamaakide, kamaad ega kamaemärke ei ole.

XIII

Kas on kivi all kuu krüpta ja lei-
kavakabeleid olemas ja mis on neist teada?
Kas on siina maetud? Missuguseid kirju
leides seal

Krüpte ega kavakabeleid kivi all
ei ole. Kedaigi siina maetud ei ole.

XIV

Mis materjalist, kas hapiga ehk ilma, mis
põlts ja kirjaga on kivi, alskriitus,
kabelites leitudvad epitaafid (eesti keelseid
kuni 1861 aastani ehk hõimuluse korral kuni
1870 a., ladina keelseid kõik, uue keelseid
kuni 1840 a.)?

Kriitus epitaafi ei ole.

XV

Mis aastast, mis kirjadega ja mis
rahked on kirikukellad?

Kirikul on kaks kella, esimene on koguduse
rahaga 1889. aasta septembris kuul ostetud (kroonik).
Teine on kellal järgmise: „Amm algõ Jumalale
kõrges. Lük. 2, 14“. Kiri raske kell, ja kes saluista-
nud, seda kroonika ei ütle.

Teine kell on tellitud koguduse raha eest
Bochumist 1896. aastal, kaalul 35 punda (kroonik)
ja kaunal kirja: „Gel. v. Bochumer Verein
Fellingsche St. Paulus kirche 1896. Lük. 14, 17“.

XVI

Missugused monumentaalkirjad leiduvad
meie keeles kirikus, abikirikus j. u. e.
naiskõrre seintel, ustel, piiridel, orelil, piltidel j. u. e.

Kirikul ega ka ühelgi teisel ehitusel
ühtegi monumentaalkirja mustrit
ei leida.

XVII

Missugused kaanekirjad on kiriku ümber
olevatel handadel (eesti keelseid kuni 1861
resp. 1870 a., ladina keelseid kõrk, muunkaelseid
kuni 1870 a.)? Kas on need kirjad laamastel
kaanekirjadel, kõi ristidel, kõi raamustel
ja viiskujulised on need plaadid, ristid
ning raamad? Kas on need maetud isikud
olevad, kui kaanekiri seda ei ütle?

Kiriku ümbrusse kedagi maetud
ei ole.

XVII Missugused surumaised on kihelkonnas, mis ajast ja kui suured nad on? Kellel meist on kabel praegu ja kellel enam ei ole ja mis viimeline on kabel? Kas on kabelisse maetud, kes ja kudas? Kas on haarakide olemas? Mis kirjad on üldse kabeli seintel ehk kabeli sees?

Kihelkonnas on üldse kolm surumaisa: 1) Väike surumais, 1899. aastal kirikumaadest maldanud O Limberg. Kabelit ning vaenmeid haarakide ei ole siin. Surumaisa suurus on 406 mt. ümbermõõduga. 2) Teine surumais on Karalbi Hallas, 6 klm. Hiljandist. See on ka haastele ning sarnastele, kellel ise matmis kohta ei ole. Asutamisaastat kroonikas ega mujal kirikus taamatuis ei leidu, arvatakse umbes 30-40 aastat vana olevat (A. Llus - kirikuvalit). Selle surumaisa ümbermõõt on 160 mt., siia on maetud ka 13 austerlaste sõdurit.

3) Praeguse liiva ning maakoogu-
duse ühise surmuad, asutatud
18. sajandi viimaseil aastal.
Esimene säilinud haakris on
aastast 1793.

Surmuasa suurus on 1580 mt.
umberaasta. Surmuasal kabelet
ei ole, on küll n.n. luukamber,
kus hoitakse alles tööriistu ning
vahel ka surmuad.

Elitammed olevat selle loone
poolakesed, ning sinna alla olevat
palju inimesi matetud (A. Plus).

XIX

Miskeijuline ja mis kirjaga on suruu-
aia k̄arast?

Suruuata

k̄arasta kiri:

-1891-

Georg. A. X. Reimer.

Kõnal olen joo-
nestus Hõljandi
linna minn maakoog.
Suruuata k̄arast.

mis see maal
kiri?

XX

kirjused on kaunemad kaunakirjad
 suruandades (eestikeelsed kuni 1861 resp. 1870 a.,
 ladinakeelsed kōrk, muukeelsed kuni 1830 a.,
 ära täheandades, kas kaunakiri leidub kaun-
 plaadil või ristil ja mis kujulise see rist
 on; misama tuleb teada, kes need maad
 ristud on olnud, mis kaunakiri seda ei ütle)?

Kaunemad kaunakirja

ristide tüüpe ja hiljandil suruandades.

24.
Köige Hauem kauakiri
Hjandi surumatas.

Johann Joachim Schoeler.
Heiland Stadtkaupt und Apotheker.
in Fellin.

geb. Aug. 1734. gest. 8. Februar 1793.

Johann Joachim Schaefer.
Weiland Stadthaupt und Apotheker.
in Fellin.

geb. Aug. 1734. gest. 8. Februar. 1793.

Johann Joachim Schoeler

Wilhelm Stadthaupt und Apotheker

in Fellin.

Am 17. d. d. 1774

Tuomiokirkon kirkko.

Slouarakuus,
a. estast - 1814 - praeguse
ajast.

Färghesad kirjad selle-
tundesel kama märgid,
mis valmistatud karekust
raudkivist.

Siin lingab Kaerati ralla
lathue Kosa Fallo Perennes

Haus Zuebelberg

sündund fel 22 ~~fel~~ August Kupäikal
1786 sündund fel 26 ~~taual~~ Aprilli Kupäikal 1840.

fe lapsle Kõrune Tõnnu on paudud
1843 uel Astal.

gelieble hugle fej rõõnas geluldiget.

Der Herr ist mein Hort

mir wird Nichts mangeln

Ruhestätte der Familie Koff. 1814.

Geachtet und geliebt hiereuden
Beuschwebest du zum höhern Frieden
Nur das Verhaun auf Gottes Kolen
kan unseres Künners Thraumen stillen.

Johann Friedrich Kaljo

geb: d: 16. August 1765.

gest. d: 15. Januar 1837.

Peet Keil
Jum. 14. April 1855.

Mattijse park
1870
S. M. Kuzal Katarina Pürgensohn
Mart Maddise.

Märt Peter
Jünd. 20 April 1807. Jum. 29 Jan. 1855.
Naude Mart.
Jünd. 6 Septbr. 1811, Jum. 3 August 1872.

Jaak Mulk
Jünd. 27 Delf. 1831.
Jum. 25 Delf. 1866.

Siin hingab
 Johan Kapsta
 Surghere
 sündinud 1796. surmud 1863.

Jüri Auksmann.
 sünd. 12 Juli 1805.
 surmud 2. Novbr. 1874.
 Siin hingavad Jumala rahoga
 Auksi Jüri Auksmann oma naise
 Marie ja poja Adoga.

Siin hingab rahho fees
 Märt Kikkas
 sünd. 6. Maail 1806. surmud 26. Jan. 1863.

Kusta Kurrik.
 sünd. 30 Jäts. 1808. surm. 18. Nottuubr. 1857.

Dem Herland

Herrn Collegien (unserer Hälfe Kustend)

Joh. Christian von Lentze

von seinen dankbaren Verehrern

Sein thätiges ruhvolles Leben endigte

er im Jahre 1815 und im 72ten Jahre seines

Alters. Auch ruht hier seine würdige Gattin

Christine Juliane von Lentz geborene

von Seeverding begann ihr Leben den 20ten

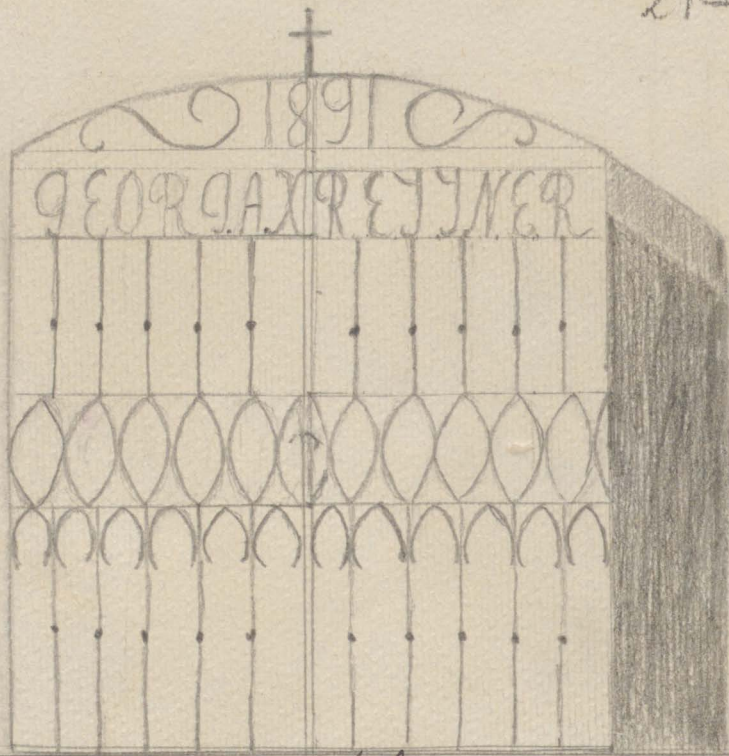
Oktober 1768 endigte es d. 6ten August 1826.

G. L. Rattel.

geb. 23 Febr. 1753,

gest. 29 Novbr. 1814.

29a

6cm. - last. 1cm, *last.*

Tõnis Jüris

fünd. 17 Sept. 1826
 surm. 28 juulil 1862.

Kurika ära Johan Rehesaar

fünd: Tänavajõe vallas
 13. Märts, 1791 surm: 12 Märts, 1866

Ell Rehesaar.

fünd. 3. Novemb. 1799, surm. 13. Webr. 1870.

Michel Michelson

fünd: 17 Aprilil 1801 surm: 5 März 1867.

Jüri Tredt. sünd. 1805
 surm. 1860.

Märt Saarikau.

fünd. 2. Mai 1825
 surm. 30. Mai 1870.

Mari Mattli
fünd: 7 April 1830. furn: 23 April 1856

Marie Kätt Wilschütz
fünd. 10 Aug. 1864. furn. 30 März 1870.

Peter Rusaauk
fü. 20 Feb. 1846. fu 27 Sept. 1870
Werauz.

Peter Mutli
fünd: 10 Mail 1837,
furn: 23 Juni 1869.

Jacob Mutli
fünd: 30 Jul 1797,
furn: 30 April 1850.

Siin hingavad
 Tõnis Kurrikov
 sünd: 10 Jaanuar 1795, suru: 12 Dec: 1864,
 Abikaas Marri
 sünd: 15 Märtsil 1796, suru: 5 Juulil 1865.

Siin hingab Jummala rahko fees
 Jaan. Holzmeier
 sünd. 20. Septem. 1841, surmud 17 August 1869
 Jekona ou mo karjane, mul põlle
 ühtegi raha Tax: laul 23 1, Jalm.

Siin hingab Mal Saarse
 sünd jel 16^{mal} Novembri 1805
 surm jel 25^{mal} Oktobril 1870.

Jaan Taxk
 1867. Pf. 40.9.

Siin hingab Jumala rahuga

Jaam. Jurrup.

Juun. 1870.

ja tema kaulie.

Jehosaa! anna mulle tääda muu
elu olla ja muo päevade mäete,
mis sugune see on, et ma tunnen kui
fant ma olen. Laul 39, 5.

Peter Kalm

Jum. 29. Aprillil 1839.

Jum. 18. Nov. 1867 Kiratift.

Mari Räs fünd. Kullamaa

fünd. 10 Märts 1845.

Jum. 6 Septbr. 1870.

Siin hingab Jumala rahus

Hans Lesler fünd. 15 Märts: 1867.

Jum. 8. Delfem: 1870. Pärstift.

Münd on teua jookshine, keie otsa
läppetadud ja see möre risti te
on münd olla saued.

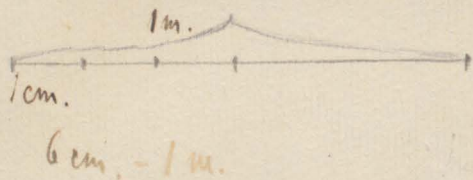
+

Jaak Kõrs Wõrats
 sünd. 1 mail 1807.
 surm. 11 mail 1866.

Anna Seop.
 sünd. 23 juulil 1863
 surm. 30 juulil 1864

Tõnnis Seop.
 sünd. 9 jaanuar 1825
 surm. 24 Aprilil 1866.

Otto Seidenberg.
 sündinud: 7^{el} Decembril. 1816.
 surmud: 28^{el} Mail 1866.
 Matt: 25, 21 Siinua hea ja ustav jallane,
 siinua oled ülle pisso ustav alund,
 miinua fakhan siind ülle paljo paunna,
 miinua Isfanda rõmo jisse.

Tüüp, esimesest aastast
1825-1928, kivisel
ajal iseloomu armasta-
tud, vist on raudest.

Fõrgnesad rõõmad
sellisel ristil.

V 3.

Siin hingab

Koka Johan Pürison.

fünd. 16 juulil 1799. surm. 16 juulil 1881.

Naene Mari

fünd. 21 Jaanuaril 1794.

surm. 16 Septembril 1865.

Siin Sugal Jummalal kalhuka

Jaak. Pürisen.

fündiund Karrolakallas jell 10. uul Oktobril
1838 ja surmud jell 24 Märzil 1858

Suurt raho Jesus, niina lesan,
kus ma so jälles hingau teäl;

Kui muureorust wälja tullem

ning löttan Siimo mõlwa pool.

Keed kurbdus kaob õrra niinust

Kui Siima ammad omast riinust

so orno malle wartseda. Süs

ku uul siin õluas ja fawas

Ei kõi kurb olla siimo mõlwas.

Kus selge rõõm ning meelehea.

Tõnnis Mälu ja Tütar An
 f. 22 Kebr. 1816. f. 10. Novb. 1856
 f. 29 Mart. 1858. f. 7. Juul. 1889.

Jaan Muth sünd. 27 Dets. 1851
 surn. 25 Dets. 1866.

Kusta Kuvrik
 sünd. 30 Sept. 1808. surn. 18 Novbr. 1851.

Siru hingab rahho fees
 Mart Kikkas
 sünd. 6. Mail 1806. surn. 26. Juun. 1853.

Päri Hallast (kuiest ei ole kaimata aru peal)
 Siru magufaste niud ja jo kaen
 on olja laud. ja hingad õrja rahhoga
 et pastia kate laud. So Mho küllakse
 niud Jummalä põllo peäl se tõtus sul fai
 kiustud ja tõused täna keel.

Kadri Pür
 surmd. 2. Märkerl 1832

Hier ruhet Joh. Chr. Hagemeister
 aus Leipzig geb. d. 8 Decbr. 1750, gestorben
 d. 14 Juli 1815 mit seiner Gattin Anna Beata
 gebornen Faugeran geb. d. 13ten April 1761,
 gest. d. 12 Aug. 1805
 Gedient von den edleren Kindern.

Frau Baronin - Nugern-Steruberg
 geb. Gräfin Manseufel
 die Abtissin im Frauleinstift
 geb. 1796. Gest. 1830
 Ich Weiss das mein Verlöser lebt.

Thomas Adolph von Leku
 geb. 21 Decbr. 1796, + 2 Decbr. 1825
 Math. 25, 21.

Hier ruhet die Frau Pauline
 Juliane Dorothea Krahm geborene Besutzen,
 geb. den 14ten April 1759 verheiratet den
 14ten April 1789 gest. den 30ten Juny 1826.

Sin hingarad Juwala raluus
 Higgelera Juri titor
 Ann

Rilge Juri Kinnal Naene
 sünd. 8. Jan. 1845.

Ja tennu titor Mari.

sünd. 8 Jan. 1868.

Ja mölemad surn; 7 Maat 1868.

Sin hingarad Juwala raluus
 Juri Sults

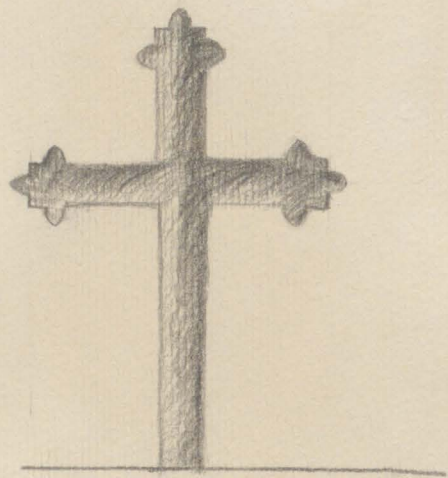
sünd. 6 August 1841 surn. 17 Maat 1888
 naene Mari.

sünd. 9 April 1850.

surn. 20 November 1870.

Händluft.
 Jaan Mälv
 Jun. 9. Oct. 1843. Jun. 12 Mai. 1870
 name Mari
 Jun. 13. Aug. 1845. Jun. 5. Oct. 1890.

Hier ruhen in Gott
 Joh: Heinrich Lange
 1782 - 1834. und dessen
 Sohn Julius Lange
 1822 - 1826.

6 cm. - 1 m.

1-6

Kõnvalduse juures
 rajatud tuijal, mis
 ehitatud aastal - 1844 -
 - 1928.

Rist on rauast.

Järgnevad kava kirjeld
 selle tüüpilisel ristil.

№4.

Jüri Ruut
 sünd. C. Weber. 1866
 surm. 21 April 1870

Jüri Ruut
 sünd. 28 Sept 1822
 surm. 19. Juul 1866.

Siin hingab Jumala rahho fees.
 Jaan Tamm
 sünd: 2 Jun. 1814. surm: 26 Märt 1844

Mari Tamm
 surm 1850. Märt. 25, 21.

Siin hingab Jumala rahho fees
 Anna Hansiloka
 Peter Hald Hverakfist.
 sündnud 1790 ja surnud fell 25. Septb. 1852.

Situ hingab Jaan Randsep
 Hõistu Hallast sünd. 17 Jan. 1796.
 surm. 15 Mart 1863.
 Hing õllal rahkus Jesu süles
 se lüku maggab mulla sees
 Ta tõuseb üllis jälle.

Märt Peter
 sünd. 20 April 1807. surm. 29 Jau. 1855.
 Naene Maret.
 sünd. 6 Septembr. 1811. surm. 3 Augst. 1872.

August Torits
 sündinud 22 mal Juiul 1865
 surmud 21 mal Märtsil 1866.

Friedrik Torits
 sündinud 22 mal Juiul 1865
 surmud 20 mal Juiul 1868.

Ado Reut
 sünd. 1784. surm. 24 Aprill 1867.

Sin hingab Jumala rahkun
 Jaan Kõnnu,
 sünd 5 August 1819, surm. 2 April 1867
 Oulad on need jumud; kes Isandaks
 juuresad. Jaani luut. R 14, 13.

Johan Oea
 sünd: 14 Märts: 1812,
 surm: 19 Märts: 1867.

Märt Taar
 sünd: 14. Mai. 1819.
 surm: 14. April. 1863.

Sin hingab Jumala rahus.
 Sepa Juguvelt 1868.
 Mo kilp on Jumala juures,
 kes aks saadab äiglastele.
 Südamest. Laul. Raam. 7 laul 11 salm.

Siin hingab Jumala rahho sees
Marri KiviKiink

Jünd. 20. Jaanuaril 1855.

Jurn. 17. Hebruari 1870.

Kes Jehona koeasse ou istudud,
meed fardad meie Jumala tunde
sees haljendama. Tat. l. 92, 14.

Siin hingab Hermann KiviKiink.

Jünd. 12. Aprilil 1859.

Jurn. 11. Septembril 1861.

Jehona ou mo karjane, unel et alle
ahtlegi: Haca. Tat. l. 23, 1.

Siin hingab Jumala sees
Piet Kammul

Jurn. 31. Teisebr. 1867. Mat: 5, 3

Musnaft J. Saar.

Jünd. 1868. Jurn. 1868.

Siin hingab Jumala rahus
Aamu Ballitsar

sünd. 30 juul 1824. surm. 10 jul 1865

Aleik Mari

fünd. 4 nov. 1833 + 4. juul. 1921

Siin otan mina rõõmsasti see ülestõusmist
leht ingl. pasun taeva seest
meid kinnab kaudaolest.

Siin hingab
Ada Kstall

fünd. 8. Apr. 1802 sur. 8. Aug. 1846.

Üfjad on need kes Isjandalle

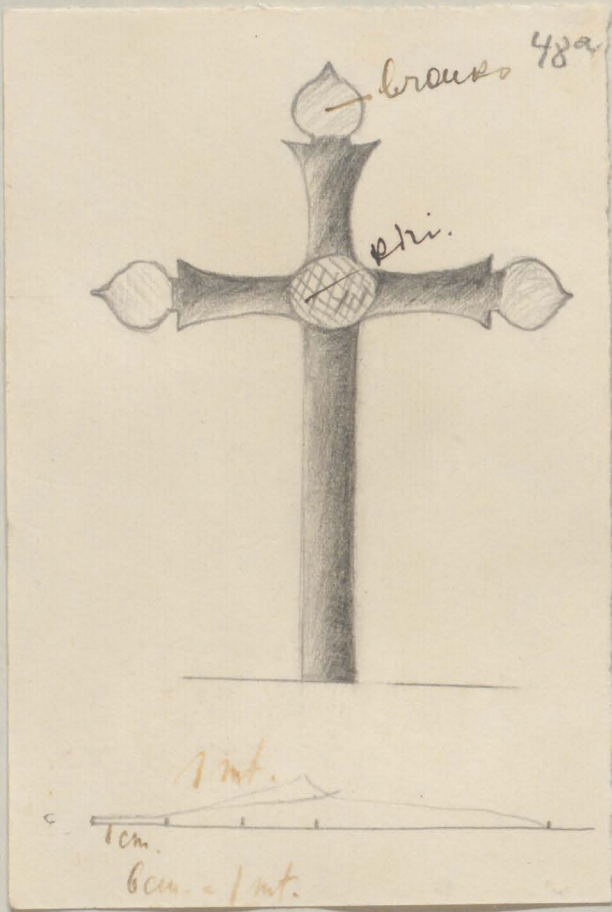
jurevad.

Siin hingab Jumala rahus
Jüri Oskari Naeme Made

fünd. 21 Sept. 1821 surm 4 Okt. 1870

Jefus Sa oled mo harjo pair

mo ora elanate man.

lige kanta stulten
 viti tups 1828-1928,
 mis valmisstatud 2 aast.

JE5.

Ludwig: Arndt.

Gebürtig. aus Pasentald

geb. im Jahre: 1758

gest. den. 31ten März 1834.

Mua: Dorothea: Arndt. geb.:

Rosemann. geb. im Jahre 1760.

und gestorben: am 17ten April: 1830.

Hier ruhn in Gott

Helene D. Dörbeck geb. Haxornik

und deren Kinder Franz B. Dörbeck

geb. den 10ten Febr. 1797 gest. den. 20ten

September 1835. Emilie Dörbeck geb. den

18ten Januar 1801, gest. den 20ten Febr. 1828.

Henriette Zimmersch geb. Dörbeck geb. den 10ten Febr.

1803 gest. den 1ten Mai 1828.

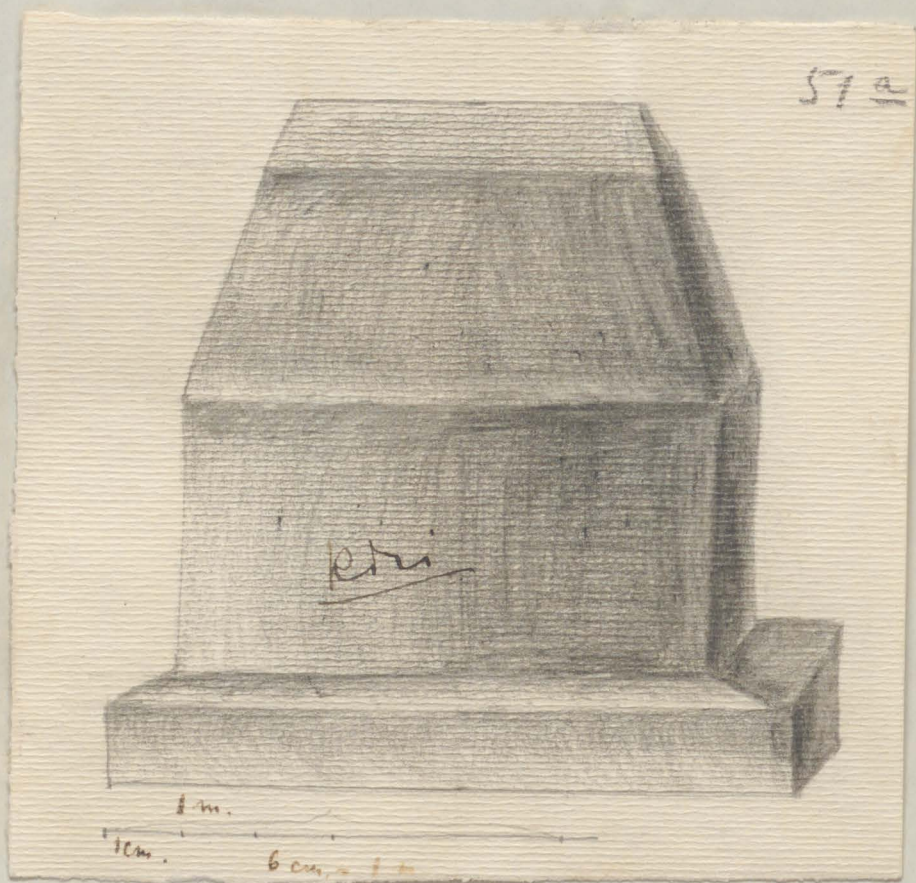
XVI

Missugused on iseloomustavad kaan-
korpas ehk tähtsate isikute kaanekorpas
kestisemast ajast ja mis kujulisel kaan-
märgil?

Kas on Eesti ajaliku elu edustajate
kaudu, missugused mälestusmärgid on need
kaudadel ja mälestusmärkide tähtsaimad
korpas?

Friedrich Kuhlbars.

5. VIII 1841.
28. I 1924.

Mustest
Lith. Leud
Kivist saue-
mas.

Valentin v. Holst

Pastor zu Tellin-Köppo

geb. 13. Juni 1808, gest. 9. April 1860.

Wer da glaubet an den, der die Gottlosen
gerecht macht, dem wird Gerechtigkeit.

Römer 4, 5. (Lut. Joannes 4.)

Propst August Jakob Heston-Holl
Pastor zu Tellin-Köppo

geb. den 17. August 1838, gest. den 21. März 1912.

(Joannes, den
pilt 2.)

Friedrich Carlblom

Pastor ord. zu Tellin und Köppo

geb. d. 27 Febr. 1789.

gest. d. 4 Febr. 1857.

Der Gerechte wird seines Glaubens
leben. Röm. 1, 17.

(Joannes 3.)

Hugo Krause
 Pastor zu Archangel
 15 Juni 1872. 12 Feb. 1905.
 Sehe ist stark wie der Tod.
 L. D. Gal. 8.6
 Die Gemeinde zu Archangel
 ihrem Pastor.

(Sammas I).

Hier ruht in Gott der
 Schiffsbau Ingenieur General Major
 Ernst Oskar von Paetzig
 geb. d. 3 Mai 1817. gest. d. 17 Februar 1886

Hauptlaot.

Hier ruhet in Gott Oltidre Helene von Vegesack
 geborene von Gerstorff. Erste Hebtissin
 des Fräulein Stifts in Tallin.
 geboren den 17ten Juni 1749
 gestorben den 8ten April 1825

Hauptlaot

Anna von Adersar

geb. Freien von Stackelberg geb. d. 1ten
Mai 1782 gest. d. 30ten Januar 1866. Von
1836 bis 1866 Abtissin des kaiserlichen
Fräuleinstifts in Tellen.

Gott ist mit uns allen. Amen.

(List neuestes 3.)

XXII

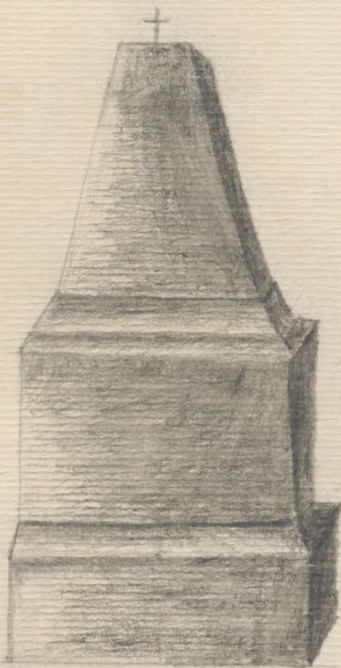
Miskujalised on üldse rühkuma olevad
 haavaingid ja mis aastatel nurkadele esineb
 ja teip (haavplaadid, antiseptilised haava-
 ristid, haavakreemid; toim. line. ja teip
 kohta poeetilis või põldistis)?

1. Lammaste haavplaste on al-
 nult mõningad, aastast 1825.

2. Haavaristide teipide poeetilis
 toim elurise rühkumise vastandisel.

Hana Sauebad.

564

Sauebad #1

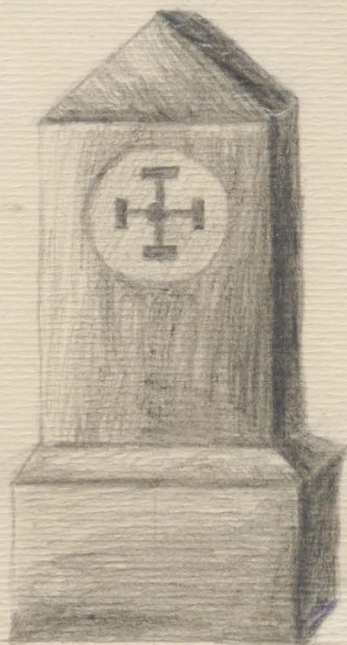
lihv. matest
raudkivist saue-
mas; aastast:
'1880-1928.

Kalest lihv. leest
kivist sauemas, aastast
1880-1928.

1cm.

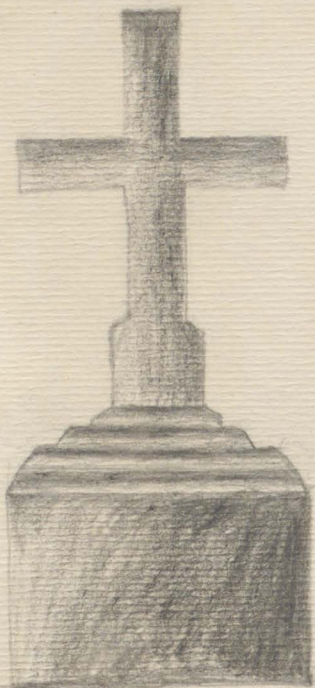
6cm. = 1m.

565

#2.

57a

1 m.

10 cm.

N3.

Gen.

N4.

Saunas kalmistulek
 mustast lihvitud maa-
 kivist. Aastat 1865-
 saksakeelse kirjaga
 ning 1885 aast. eestikeel-
 sega kummi käesoleva
 ajani.

1890 - 1928 -
 mälestusmärk
 mustast lihvitud
 kivist.

XXIII

Kas on hauemärkide hulgas kuriosumme,
missugused ja mis ajast?

Kas on meid kehtivke teapeldus?

Teistest oraldust on oma kirja päritolu
pealest alljärgnen sammast --- esseen kana-
kiri:

Kauged meest ei kõsda kõsed
pea ei kivisi rauda paellad.

Kalestip.

Oma rahu annan mehua Teile.

Jüri Sellep.

11. Okt. 1841, + 2. Sept. 1908.

Alikaasad;

Lõige Sellep.

8. Maist 1839, + 4. Aug. 1893.

Mari Sellep.

XXIV

Kas on meid veel haudatud ja haava-
kirju kihelkonnas, kus ja missugused
(perekondlikud matusepaigad, sõjakannad,
koalpaikannad, kalmed, kivihaugrud, katu-
kalmed, teadaolevad ehk arvatavad vanad
haavad ehk matusekohad kihelkonnas üldse)?

1. Nüüdseks on tuletulele pere-
kondlik matusepaik, mis püstitatud kivist
alaga, väravat ei ole (lagunenud), püüdnud
ka kibel. Matusepaiga ümbermõõt on
179 meetrit, sisse on 17 hauda, järgnevad
haavakirjad, mis esinevad: kolm esimest
kirja 2. tuletulel ristil, neli järgmist
3. tuletulel ning kolm viimast 4. tuletulel
ristil.

Margot von zur-Mühlen
geb. von Sivers

geb. 5. Dec. 1816. gest. 8. Jan. 1857.
Koe. 19, 25.

- Alfred -

Carl von Mühlen geb. 1764.
gest. 1837 und dessen Ehefrau
Dorothea geb. 1812, gest. 1853.

Ich liege und schlafe und erwache
denn der Herr hält mich.

Wilhelm Carl, Peter von Sivers
geb. 3 Dec. 1818 gest. 29 Sept. 1843

Selig sind die Friedfertigen, denn sie
werden Gottes Kinder heißen. Matth. 5, 9

Herrn. Major Victor Theodor Zimmern
 von Sievers, geb. 15 April 1845. gest. 22 Febr. 1899.
 Fürchte dich nicht denn ich habe dich
 erlöst, ich habe dich bei deinem Namen
 gerufen, du leist mein. Jes. 43. 1. 2

Caspar von zur Mühlen
 geb. in Temmasheim 28. Aug. 1842
 gest. in Fellin 23. Juni 1890.
 Loh und mein Haus wir wollen dem Herrn
 danken Jos. 24, 15.

Margarethe von Sievers
 geb. v. zur Mühlen
 geb. 13 Decb. 1797. gest. 8. Mai 1870.
 Die mit Thränen säen, werden
 mit Freuden ernten.

Otto von zur Mühlen
 geb. 18 März 1846. gest. 5 März 1849.
 Lässt die Kinderlein zu dir kommen.

Wilhelmine von zur Mühlen
geb. von Sievers
geb. 7. Januar 1820 gest. März 1848
Der Herr ist mein Herr, mein Wort nicht
mangeln.

Jenny von zur Mühlen
geb. von Holst. geb. 23. Juli 1823
gest. 23. Juli 1904.

Carl Johann von zur Mühlen
geb. d. 15ten Januar 1814
gest. d. 13ten August 1881
Selig sind die Friedfertigen, denn sie
werden Gottes Kinder heißen.

2. Viikandi lossi mägedesse on maetud
1905. aastal Sievers tapetud 94 noormest.

3. Saues (Lossi mägedes) asub ka
Ungari-Slembergide matusepaik, kuhu maetud
peale aasta 1900.

See matusekoht pole eraldatud muust
maa-alast, teda piirab ainult ühelt küljelt
vee.

2. Kukaan ei ole ollut
tässä koulussa...

...
...
...
...
...

Kas kihelkonnat
maal ei ole
Kuhelifi j. j. ^{my} 2
ebanfussomete paiku 2

XXII

Kas on Haudade kirikute ja kabelite
asemeid, olgu katoliku või Lutheruse usu
afest ja mis on seal näha, või mis neist
teada?

1. Vihandi lossis oli kabel, mis sõdade
ajal 16. sajandil ühes lossiga hävitati.

2. Püha Jaani kirik - praeguse linna kirik.

3. Hilisemal keskajal oli kaks kloostert
omade kirikutega: 1) Püha Katherina kirik
(nunnade klooster) ja 2) Franziskaanlaste
klooster kirikuga. Aastast 1668 kannab P. Katherina
kirik P. Mihaeli kiriku nime. See kirik
asus seal, kus praegu on maakohtus.

4. Keskajal ehk uusaja kirik (Kusch - Dr. Luth.
Gemeinden in Rus; 1865 ja Jennet - are Dr. Luth. Gem. in Rus;
1911. II Band hing õpetaja Kestren-Holl).

Kellele
pühendatud?

XXVII

Mis sisalme on kirikuarhiivis kõige
vanem kirjalik materjal ja mis ajast
ta on? Kas on kiriku arhiivist leadu-
järest dokumente mujale liidud?

St. Pauluse kiriku vanem kirjalik
materjal, (mis jäi kirikule lahutamisel teinud)
põles aastal 1792, 28 märtsil era (germet.)
Kiriku raamatud 1792-1833 aastad
Liiar (kiriku kroonikast), küljeannalud
kirikute aasi protokollid.

97.
XXVIII.

Praeguse kirsearhiivi viimski lörside
ja lögid aastate järele! Haruldased doku-
mendid, ka haruldased trükitud raamatud
televad eriti nimetada, vii mätest kõik hõr-
tatsiooni protokolled aastate järele, kiriku-
kroonikad ja muud sarnased, ära tõeudades,
kes hisitatsiooni loime pees, kes kroonika
kirjutas ja mis aastal?

St. Pauluse kiriku arhiivi koos-
sus.

A. Ajaloolised paberid.

a) visitatsioon: protokollid:

- 1) Protocolum Caesareae Commissionis Ecclesiasticae habitae Fellin 5 Octbr: 1775.
 Der Landrath und Oberkirchen Vorsteher von Koexen-
 stern, der Herr Assessor Nobilis von Krüdener, und
 in Stelle des General Superintendenten Praepostus
 Leuckfeldt. Pastor Seeberg. Protokollant h. Ziegler.

- 2) 11. Oktober 1836. Assessor Nobilis v. Krüdener,
 G. d. Snell, Pastor Holst.

- 3) Protokoll der Kirchenvisitation 8. Oct. 1844.
 Ordnungsrichter von Stuyck - Assessor Nobilis. S. G. Snell,
 Pastor Kirschitz, Pastor ord. Friedrich Carlblom.

4] Der Kirchenvisitation zu Tellin und
Köppo am 29 August 1848. Propst der Sprengels-Visitator.
J. d. Schnell, Mickwitz, H. von Kuhlén.

5] Protokolle 26 und 27 Juni 1855 für Tellin-Köppo
gehaltene Kirchenvisitation. Propst Willigerodt von
Carolon als Visitator, Corblow, Pastor adj. Theol
von Tellin.

6] Protokoll der am 7. und 8. Oktober 1862 in
der Gemeinde Tellin-Köppo gehaltenen Kirchen-
visitation. Propst Corblow-Visitator, Pastor
Krüger von Stadt Tellin, G. v. Struck, Th. v. Helmersen,
Pastor loci Erd. Horschelmann.

7] Protokoll 8., 9. Febr. 1870 gehaltenen Kirchen-
visitation in der Gemeinde Tellin. Gegenwärtig:
als Visitator Corblow; Assistent K. Krüger, Th. von
Helmersen.

8. Acta caesareae comitatus
Generalis ecclesiasticae habitae
Ternis Pastorat d. 17^t. Januar 1767.

Der Herr LandRath und PfarKirchen
Vorsteher Baron Carl Gustav von Tersen.
Der Herr Assessor nobilis M. F. Krüdener.

A 8 väljartöetud 8. v. Keskkirjivist
raamatust: "Kirchen Protocolla Bernau-
schen Crayzes
De A^o. 1767
Bis . 1770 "

6j. Kiriken kankandi protokollid.

1) Protokoll-buch der Kirchen und Kirchspiels

Courante - 1834 - 1840.

2) " 1841 - 1850

3) " 1851 - 1860

4) " 1861 - 1870

5) " 1871 - 1900

6) " 1901 - 1905

7) " 1906 - 1919.

d) Kirchen kronikad:

- 1) Die Kirchen-Chronik 1848-1870 - Carlblau.
- 2) 1870-1909 " - " A. Westen-Holl.
- 3) 1910-1913 " - " J. Latte.

d) Regierungsprotokolle - 1850 - 1857.

1 " " " 1852 - 1880.

e) Dienst-Liste des ev.-lutherischen

Geistlichen d. Propst A. Westen-Holl - 1902-1906,

Pastor Johann Latte - 1911, 1912, 1913, 1914.

B.

Saandisuite raamatud

- 1). 1834 - 1840,
- 2). 1841 - 1846,
- 3). 1847 - 1853,
- 4). 1854 - 1862
- 5). 1863 - 1884
- 6). 1885 - 1893
- 7). 1894 - 1900
- 8). 1901 - 1910
- 9). 1911 - 1914
- 10). 1915 - 1923
- 11). 1924 - 1926
- 12). 1926 - 1928 -

C.

Koolde tied

1).	Beschaffenheit der Schulgebäude Berichte	1855 - 1911.
2).	Allgemeine Schulberichte	— 1854 - 1880.
3).	Schulverhaltens Protokollbuch	— 1877 - 1880.
4).	"	1881 - 1900.
5).	"	1901 - 1911.
6).	Verzeichnis der Repetitions Kinder	1877 - 1880.
7).	"	1881 - 1911.
8).	Schulrevidenten	1878 - 1890.
9).	Schulangelegenheiten	— — 1890 - 1899.
10).	Schul-Sachen	— — 1911 - 1916.

of D. Lingenspa ramated.

1).	Schlöss Tellin und Wieratz	1844-1864
2).	" " "	1865-1876
3).	" " "	1877-1899
4).	" " "	1900-1925

of J. Welketa,	Woidema, Alt-Woidema	1844-1861
2).	" " "	1862-1864
3).	" " "	1865-1875
4).	" " "	1876-1900
5).	" " "	1901-1913
6).	" " "	1913-1925

of J. Künzgal, Perst, Sepinski, Syroger, Welketa	Pastorat Tellin, Wieratz	1852-1861
2).	" " "	1862-1865
3).	" " "	1865-1877
4).	" " "	1877-1897
5).	" " "	1898-1927

d/.
 d/ Alt- und N.-Tennantien — 1905 - 1925

Parrochialscheine.

17.	—	—	1840-1860
21.	—	—	1861-1880
24.	—	—	1881-1900
4.	—	—	1901-1912

F. al leerlaste numeri
raamatud.

- 1). 1868 - 1902.
- 2). 1902 - 1928.

G. al Saare raamatud.

- 1). 1868 - 1892.
- 2). 1892 - 1911.
- 3). 1911 - 1928.

H. al K. Blatite ja Laulatute
numerijad

- 1). 1862 - 1890
- 2). 1890 - 1892
- 3). 1892 - 1913
- 4). 1914 - 1915
- 5). 1916 - 1928.

9. Helekaude asjad.

a) Vaeste helekaune, armanded legeruse
kõhta - a. 1870 - 1899
a. 1900 - 1914.

b)
a. Nõrgamõelsete helekaune - 1897 - 1899
a. " " " " 1900 - 1914.

c) Põlvaliste vastuvõtlemise selts armanded 1898 - 1900.

d) Absandume välfahädaluste - 1877, 1878,
1903, 1906, 1908, 1909, 1914.

e) Pimedate helekaune (EHA pimedate varfupaisga
põhiers 1892), - 1898, 1900,
1902, 1903, 1904, 1905, 1906 - 1913.

H.

Konsistoriumi kəsukirjad.

- 1). Aus dem Litläändischen ev. lit. Konsistorio an den Pastor zu Tellin Land — 1876-1890.
- 2). " " " " — 1891-1900.
- 3). " " " " — 1901-1910.
- 4). Cēpsa. An ein Hochwürdiges Litläändisches Evangelisch-Lutherisch Consistorium — 1903.

Keiserlikud kəsukirjad.

- 1). — " — 1864-1874
- 2). — " — 1875-1884
- 3). — " — 1885-1894
- 4). — " — 1894-1900
- 5). — " — 1901-1910.
- 6). — " — 1910-1914.

7) Арекс кеисе Н. колас " көржекөзөмөст манифест # 21. II 1913.

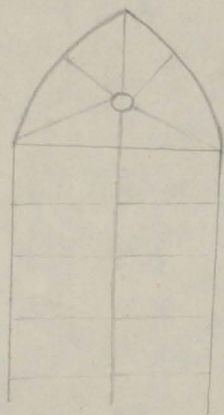
I.

Antvorsugused documentid

- 1) Eesti aegendad
- 2) Saksaa aegendad
- 3) Aegenda muusikalosa
- 4) Teemlaste muumbused
- 5) Kroonu raamatute pevaande eskeri 1899.
- 6) Gernet "Die Geschichte der ev. luth. Gemeinden in Estland" 1911.
- 7) Gernet "Die Geschichte der ev. luth. Gemeinden in Estland" 1909.

XXIX

Mis on veel kirikus ehk kithelkonnas
mälestusmärkidest ajalooliselt määratle
tähepaku väärt?

St. Pauluse kiriku akende
ning usti kuju.
Akende klaasid on valged.

Mingisuguseid neidla ajaloolset
mälestusmärke kithelkonnas ei ole.

E. V. Keskarlesivis
leidusad v. Gaudi kojuduse
kirikuraamatud.

1. Kiriken Buch der Estnischen Gemeinde
 des Kirchspiels Fellin. I

Inhalt:

a) copulirte	—	—	—	1780-1794
b) getaufte	—	—	—	1780-1794
c) begrabene	—	—	—	1780-1794.

2. Kirkenbuch der Deutschen Gemeinde
 des Kirchspiels Fellin.

a) Copulirte	—	—	—	1792-1833
b) getaufte	—	—	—	1792-1833
c) begrabene	—	—	—	1792-1833
d) Communioanten	—	—	—	1792-1833

3.

Kirchspirel Fellin-Köppo
volumen II.

Estnische Gemeinde (Fellin).

- a) Copulirte, Getaufte } 1795 - 1812
- Begrabene

4.

Kirchspirel Fellin-Köppo volumen III.

- a) Copulirte, Getaufte } 1811 - 1833
- Begrabene

5. Kirchspirel Fellin-Köppo volumen IV.

I Deutsche Gemeinde (Köppo)

- a) Copulirte, Begrabene } 1792 - 1814.
- b) Getaufte - - - - - } 1780 - 1824.
- c) Communicanten - - - - - } 1792 - 1820.

II Estnische Gemeinde (Köppo)

- a) Copulirte - - - - - } 1792 - 1810
- b) Getaufte - - - - - } 1792 - 1821
- c) Begrabene - - - - - } 1792 - 1801
- d) Eingekommene Strafgelehrte } 1792 - 1810.

St. Joani
(Cruaroguduse) krix Vrijaudis.

i
 Kas on kabelid, õpetajamajal j. u. e.
 mis ei ole elin aastani setuaal? ussil? tuule-
 lypul? ristid j. u. e. Kus kohal see just asub
 ja missugune on tähtselt see korp ja sõnu?
 Millal on kirik, abikirik, kabelid, õpetajamaja
 ehitatud, mis materjalid ja mis suuremad nad
 on? Kas on kirik ja lapsed samased ehitused
 loomiga elin elua? Kellel on kirik, abikirik
 j. u. e. pühendatud. Kiriku, abikiriku, kabeli
 elin kabelite orientatsioon eluaaade suhtes?!

Kirikul ning teistel ehitustel tähtselt korp ja
 ega aastastu kasagol side.

Aastal 1234 on juba unnekt Pühe Jaani kirik,
 mis aga 1668 aast. varemetis oli ja siis teitis looma
 kiriku kohuseid Pühe kalmistu kirik, mis aga veledi
 Pühe Michaeli kirikus nimetakse (Rusok - „Die ev.-lut.
 Gemeinden in Rus. 1868“).

Am I as good as dead?

Õpetaja Westru-Sole aga arvas (andmete põhjal, mis saadud Worsani rüüaskirvist), et praeguse kama kirik ei ole mitte faasi kirik, mis aastal 1462 maha põles, vaid ta on Piika Franziskuse kirik, mis ehitatud 13. sajandil. Kirik on loonga, ja raundkivist suuresega, laius - 15 mt ja pikkus 67,8 mt. Õpetajamaja on ehitatud 1895. aastal telliskividest, ta on formita, laius 15 mt, ja pikkus 28 mt.

1) kiti kraadi ja viimeti on vahet kiriku telje-lääne ja magneedi-lääne vahel. Kirik on kahe jalgne, esimeses osas kaldub magneedi-lääs kiriku telje-läänest kõrvale 80° ja teises osas on kiriku telje-lääne ja magneedi-lääne vahel 70° .

2) Kas kiriku läänesoolu telg on sealjuures põhjapoolse magneedi-läänest või lõunapoolse (-). Esimeses osas on kiriku läänesoolu

telg 80° põhjapoolse (+) magneedi läänest
ja teises osas on 70° põhjapoolse (+)
magneedi läänest.

II

Kiltal ja mis materjalist see valmistatud
 kivike ja ahkivike altar (olek altariid, kui veel
 vana fookusmaha olemas)? Kiltal on altari laud
 või alus (kas ei ole keskaegset altari kivil,
 millel ristid murkadel ehk keskel)?

Et kivikul kroonika püüdnud, siis
 ei leata mitte, kiltal altar valmistatud;
 ta on määripüüst, tammepüüst altari-laaga.
 Teisi altariid, samuti altari kivil ei
 ole.

Minda Kujutab aluminio
psitt 2

III

linda kuputab altari pilt, kelle
 too ja on ja mis aastast? Kuis altaris
 motu pilti ja uuevast, siis kõik
 täielikult arpeleada!

Altari pilt kuputab Issande laeva-
 muuseumist. Kelle too pilt on ja mis
 aastast - pole teada.

Praguse pildi all oleval tein-
epilt, mis aeg, esimese rannet kool-
damise tulla, pole võimalik näha.
 Praguse pilt oleval võrdlemissel koldest
 ajast, viingisuguse hardsõja maal,
 millel ei oleval ühtegi tähtsust (õpe-
 taja Westren-Doll)

11

Missugused kirjad leidevad altari,
altari pildid, altari võel ja teis aastast,
kui kiri ise seda ei ütle.

Altari pildi kohta:

„Also hat Gott die Welt geliebt, dass Er seinen
eingebohrenen Sohn gab auf dass Alle die an Ihn
glauben nicht verloren werden, sondern, dass
ewige Leben haben Joh, 3. 16.“

Pildi all:

„Die Strafe liegt auf Ihn auf dass wir Frieden
haben und durch seine Wunden sind wir geheilet

Jes. 53. v. 5.

(Kende kirjade päritolu-aastat pole
rõhkumiseks leada saada).

Mis määrjalist on kausel ehk kauslid
 ja mis aastest nad on?

On olemas ainult üks kausel, ja
 see on saunepuust. Ehitamise aastat ei teata.

11

missugused pildid, kujud resp. kirjendused ja kirjad leheduvad kantsli ning kantsli katusel ja missugused värvid esinevad.

Kantsli katusel on pronksväriline paelikau, kes söötab aini peegi ja katusel alusel küljel on kumulehelise ristküliku leht.

Kantsli katus on valge, saanti on valge ka kantsel, kantslataud pronksjoonega.

VII.

Mis materialist, mis a past, ja missaguste
pejutuste ning kirjadele on ristumise astjad
elne vaagnad? Mite need on? Kas leskub
veel kusagil kadolekuagse ristumiskirsi?

Hobedast ristumisevaaglu, kirjaga:
„Zum Andenken an die Taufe Johann Madlars
von Holst am 18. October 1839. gefehurt der
Tellingfelen Kirche von mehreren Taufzeugen.
Gott dir dein Herz!“ Sees rist: kujutus.

III. Mis materjalist, aegast ja viisusega kirja-
ga on kroonlehtid ning lühtrid ja mitu neid
on.

3 kroonlehtest. 1) kirjaga: „Ed. Gross
in Dorpat 1874“ vasest.

2 samas kirjaga: „Ed. Gross in Dorpat 1874“ vasest.

3 kirjaga: „Beruhart Christopher Seebeck Raskri
kommandant, Anna Com Anno 1697 3. Juli“

Kaks kobe lühtrid kirjaga: „1755 Togy Meemya
Февраль 12 гуд?“ kirjutaja monogram ja vapp.
Keli alabakast lühtrid ja samast aineist krukki-
fiks — kõik ähegi värgi ning kirjaga.

IX

Min materjalist, ajast ja mis kujude ja kirjadega on karikad, kannud, patsendid, kru-
sefiksid ja muud kirikuristad ja pölu-
mid on?

Höbedast karik, jengune kri:, Jacob.
George. Kräfte: geboren 1747 9. 11. December:
gestorben 1761 9. 28. February:
Höbe veini kann: der Stadt Fellinschen deutschen
Evangelischen Kirchengemeinde zur Erinnerung
an Gustav und Amalie Schmidt geborene Leuz
gestiftet von den Kindern 1909.

Ciborium höbedast: Jacob. George.
Kräfte: geboren 1747 9. 11. December: gestorben
1761. 9. 28. February:
Höbe patsen - Gasuguse wärgita, samuti ilu-
wärgita on ka suur höbedast veini kann.

Harjete armulana riistad:

Väike tõbe peener, tõbe krutsifiks.

Tõbe eborium, kirjaga: "Sohke den Herrn
meine Seele und vergiss nicht, was er dir
gutes gethan hat Ps. 103, 2."

Tõbe paleen, tõgune kirjaga: "Sohke
den Herrn meine Seele und vergiss nicht,
was er dir gutes gethan hat Ps. 103, 2."

X

Mis uaterjalist ja egest on ristipalk (trakee), kas seda olemas? Kas on veel lein ristipalke olemas? — Ristipalk ei ole.

XI

Kas on olemas kirikusseistes miske ja seinakappid ning milles need owtavasti on tarvitatud? — Seinakappe ega miske ei ole.

XII

Mis suguste rajutuste ja kirjadega on kamaakid elix kamaad, sargofaagid ja need kamaakid kirikus ja abikirikus? — Kamaakid ning sargofaage ei ole kirikus.

XIII

Kas on kiriku all vaimu kriptu, ja teisi
 kaanakaabelisi olemas ja mis on neist teada?
 Kes on siinua maetud? Missuguseid kirju
 leiab seal?

Armatavasti (õpetaja Westin-Hall) pole
 kiriku alla kedagi maetud, sest kompe-
 teetsamad ringkonnad ei tea sellest midagi.

XIV

Mis materjalist, kas vapsiga eluk olema,
 mis pildid ja kirjaga on kirikus, aluskiridus, j. u. e.
 leitudud epitaafid?

Kirikus epitaafi ei ole.

XV

Mis aastast, mis kirjandega ja mis
aastast on kiriku kellad?

Esimesel kellal on põlvine kiri:
"Soli Deo Gloria hui diese Klocke
Macht Augzi Haus Ein Geschenk die
Baur Gemeinde. A. 1792. Me fecit S.
Malmberg in Refal."

Teisel kellal on Juunala-ema septe-
tas. Et kirikul kreantika püüdis, siis
ei teata kellade aastast.

XVI

Missugused monumentaalkorjad leitud-
vad meile veel korikus, abikorikus
j. u. e. näites: seutil, ustel, püskitel,
oretil, põldele j. u. e.?

Muid korje, püski altar: põldele
olevate korjade, mis kiskus 10 vastatud,
ei ole.

XVII

Missugused kaurakorjad on koriku tüüpi
olevatel kaudadel. Kas on need korjad laua-
vatel kaurakividel, või ristidel, või sammastel
ja mis kujulised on need sambad, plaadid
ning ristid? Kas on need maalitud ristid
olnud, kui kaurakor: seda ei rita?

Koriku tüüpi kaudu ei ole.

cf. bk. 64:

Kas "maankus" on same
Kohit mis unevastehus!
matusepaik ?!

Küsimused:

XVIII, XIX, XX, XXI, XXII,
XXIII ja XXIV on juba eelkõige
 teos vastatud (Tähtsamad mälestusmärgid
 St. Pauluse kirikus), sest St. Jaani ja St. Pauluse
 kogudused on ühise summaid, kuna ka
 kirik linn- ja maakogudusel kuusi
 1860. aastani ühise oli.

XXV Kas on vanade kirkute ja kabelite
 asukoht, olgu katolise või Lutheruse usu järel
 ja mis on seal näha, või mis neist teatakse?

Prageuse hügern-Sternberg'i linnaosa-
 paigas olevat olud P. Katharina kirik; P. Dato-
 nise kirik olevat olud prageuse maakoguduse
 kiriku lähedal, prageu saal põld. Siin olevat
 veel olud P. Elisabethi kirik ja Jerusalemma
 kirik, kuid nende asukoht on teadmata (jfr. Westen-Hall).

XXVI

Mis sugused on leiduvad vanad pitserid, mis kirs ja kefu neel on? Kas on mõned vanad plaanid või vaated kirikutest, alkirkirikutest, kabelitest ja nende sees olevatest asjadest ja mis ajast need on?

Hiinuse vana ovalis kujuline pitser, kirjaga: "Sigillum Ecclesiae Urbis Helsingensis"

Mingisuguseid vaateid teinud plaane ei ole.

XXVII

Mis suulise on kirku arhivis kõige vanem kirjaltik materjal, ja mis aastast ta on? Kas on kirku arhivist dokumente uuejale viidud?

Kirku arhivis leidub kõige vanem kirjaltik materjal on aastast 1834 - sündinute, surmude ning laulatute raamatud. Arhivis aast. 1792-1834 on Pöytäkirjat, (St. Pauluse kirku kirik)

St. Jaani
Kriku artikli koosseis.

XXIII

Praeguse kriisuarbri niimekri lüüside
 järele ja lüüsid aastate järele! Haruldased
 dokumendid, ka haruldased tükked raamatuid
 tulevad eriti minustada, mis näitaks kõrk visita-
 tsiooni protokollid aastate järele kõrgekroon-
 kad ja muud saruused, öra tähendades, kes
 kivitatsiooni loome pees, kes kroonika krypt-
 tas ja mis ajal?

A.

1.

Sündinute ja ristatute
kiriku raamatud - Saksamaaluses:

4	4	1834 - 59
4	4	1859 - 1893
4	4	1894 - 1913
4	4	1914 -

Õest koguduses:

1859 - 92
1893 - 1913
1914 -

2.

Teeristatute raamatud

Saksamaal:

4	4	1834 - 59
4	4	1860 - 92
4	4	1893 -

Õestmaal:

4	4	1859 - 1892
4	4	1893 -

3. Kuulutatute ja laulatute
raamatud.

7 7
4 3
7 3
3 2

Saksa keel:

1834 - 1859

1860 - 1892

1893 - 1920

1921 -

Eesti keel:

1866 - 1892

1893 -

4. Laulatute raamatud

4 7
4 3
3 2

Saksa keel:

1834 - 1859

1860 - 1913

1914 -

Eesti keel:

1861 - 1892

1893 - 1913

1914 -

5. Surnute raamatud. —
 " " —
 " " —
 " " —
 " " —
 " " —
 " " —
 " " —

Saksa aeg:
 1834-59,
 1860-1892
 1893-1913.
 1914 —
Õest aeg:
 1859-92
 1892-1913
 1914 —

6. Aruandekäsjate raamatud.

" " "
 " " "
 " " "
 " " "
 " " "
 " " "
 " " "
 " " "
 " " "
 " " "

Saksa aeg.
 1838-1861
 1861-1893
 1894-1902
 1903-1913
 1914 —
Õest aegud.
 1859-1892
 1893-1902
 1903 —

7. Personalraamatid ,

1	1	1
3	2	11
1	1	
1	1	
1	1	
1	1	

Saaremaa:

— 1841 - 1860
 — 1861 - 1913

Kehtna:

1864 - 73
 1874 - 1890
 1891 - 1913
 1914 —

B. Ajaloolised dokumendid.

I

1. Kiriku kodeks — 1857.
2. Kiriku tulumaksud — 1863 - 1928.
3. Lõuna- ja kirde-Eesti kirikute
kirjad aastast — 1918.
4. Konsistooriumi käesid — a) 1892 - 1905
b) 1909 - 1919.
5. Kooliõpetajate nõuereenti protokoll - 1924.

V Kirikokogu protokollid:

1. — 6. detsember 1861. a. Kirikokogu kirkandus
praost, Torwesti õpetaja Corblom, assistentid
õpetajad W. Hausen Paistest ja F. Hoerschel-
mann kirkandus-kõne kogudusest. Kõne õpe-
taja on luterius Gustav Wilhelm Krüger.

2. — 6. juuni 1871. a. Kirikokogu praost
Corblom; assistent õpetaja F. Hoerschel-
mann; kõne õpetaja on luterius, Gustav
Wilhelm Krüger.

7. Lastepunkalst. ja vorkupatga amanded: 1891-1928
8. Kooli amanded: — 1902-1914
9. Kuidraalsuperintendeendi amand.: 1902-1913.

D. lituossugused arpad.

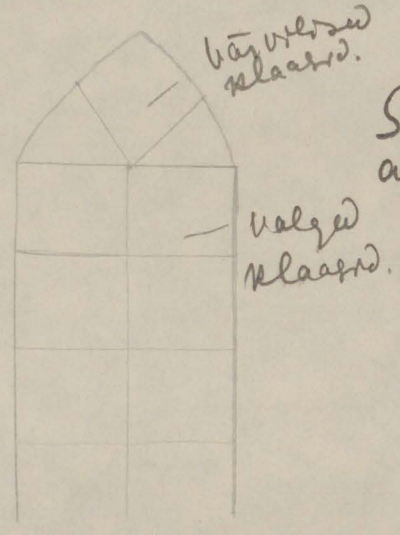
1.	Missivid	—	—	1861-1875
	"	—	—	1876-1887
	"	—	—	1888-1893
	"	—	—	1894-1900
	"	—	—	1901-1909
2.	Saaleraamatud	—	—	1866-1875
	"	—	—	1885-1892
3.	43 mapet lauatäht	—	—	1866-1928
4.	Seerlase teavitused	—	—	1866-1928
5.	Kriisk raamatute peedamise esordi	—	—	1899.
6.	Gernet, Die Geschichte der ev.-luth.
Gemeinden in Russland	—	—	1909.

E. Hoolekaude asjad.

- 1. Pimedate hoolekaude asjad: 1882 - 1884.
- " " " 1889 - 1895
- " " " 1906 - 1913.
- 2. Nõrgameelsete hoolekaude : 1887 - 1897
- a) Jämejala õljate utsekor: 1889,
- a) " " kodukord: 1897
- a) Petrogradi Suameel. õljate utsekor: 1896, 1901.
- 3. Vaeste hoolekaude : 1888 - 1902.
- " " " 1903 - 1914.
- 4. Abivõimeväärte välpeetamiseks : 1915 - 1917.

XXIX

Mis de val kristen elik kirik.
mälestusmärkidest ajalooselt isamaa foteel-
pauu raat.

St. Jaani kiriku
akende ning uste ruup.

Päevik

koostatud ristluse mälestus-
märkide registreerimis-
teel Nõrgandi kirkkonnas,
1928 aasta suvel.

Salme Kover
shut. Sheel.

5. june 1924.
Göteborgs högskola, skole för
tekniska vetenskaperna
arkiv, serien p. serien.

6. june
Blom Laga arkiv, kassan
Laga arkivets dokument,
arkivets arkiv. Högskolan
Göteborg.

7-8 june
Lagen vidtogs som följande

9. june
Lagen vidtogs som följande

16. X. 25

Arkivets arkiv. Högskolan
Göteborg. Arkivets arkiv.
Arkivets arkiv. Högskolan
Göteborg. Arkivets arkiv.

Arkivets arkiv.
Arkivets arkiv.

5. juuni, 1928.

Juunis kirjandi päale pühuse
tegi üldise tutvumise käsu
arhiivi, korrast ja summaeda.

6. juuni.

Alasini leida arhiivis; katsusini
leida varemisi dokumente,
millest see osalusid võitaksid
protokollid.

7.-8. juuni.

Lugesini võitaksid protokolle.

9. juuni.

Lugesini võitaksid protokolle.

11. - 16. juuni.
Töötasin need päevad arhiivis,
lugedes ning kirjutades docu-
mente.

Mislaeg. lüh. Lavalis ja leides,
sest vanemad kirjad on tule-
kahju ajal (1792 põles õpetaja-
maja) ära põlenud, ning
dokumendid 1792 - 1834. aast. on
lühiajalt, millel ja mille
pealt seda ei võle kroonida.

Üldiselt jäs mulle, et
arhiivi pole seadeldud

1792. juuni 11. - 16.
Töötasin need päevad arhiivis,
lugedes ning kirjutades docu-
mente.

1792. juuni 11. - 16.
Töötasin need päevad arhiivis,
lugedes ning kirjutades docu-
mente.

1792. juuni 11. - 16.
Töötasin need päevad arhiivis,
lugedes ning kirjutades docu-
mente.

1792. juuni 11. - 16.
Töötasin need päevad arhiivis,
lugedes ning kirjutades docu-
mente.

18. joulu.

Kaadelsin kirjasto
lesdunard ammalara niska,
niin palkkionat alasin laage
kirous. Maastin jorokuse-lakee
niin orientateison oluakarte
suktes. Kaszin kella tomis.

19. joulu - 20. joulu.

Tegin uloliseid taastluse
koritus. Tegin v. 2000
korien summa a valis
A. Ilus'ale (sund. 1883. 4 - Tama
solman puhua ja Anne pofama),
kaadelsin teine joulun lesdunard

o p... ja
p... ja
p... ja

kaebust tõsta, et see tähta
mehe hand saunasse loolitus.

26. - 30. juunil, 2-5. juulil.

Kirjutasin kaua aega ümber
peetud taime võtke tüüpse
ja sauband. Kalkpüks ei
leisnud midagi; kuni tahtat
ega aluspärast, väljearvatud
vast F. F. Schoelleri kaavamärk,
aastast 1793. Tõised kaava-
märkeid on kõnn lühidalt ümber
tahtud.

mällestusmärks ei olund.

Kuuserute Malusepaigas
als ka kann riste hõldeamat
ajast. Kuna peardel kerdel
kaual nühke märks ei olund.

9. juuli.
Kärsin Viiratsi vallas, seälset
surmaeda laatamas.

10-11 juuli.
Kärsin Luusua mätas
seälset von zen Mikkelenite
surmaeda laatamas.

2. juuli.
Kärsin Viiratsi vallas, seälset
surmaeda laatamas.

7. juuli.
Kärsin Viiratsi vallas, seälset
surmaeda laatamas.

12. puuli - 13. puuli.
Tegm xel uldised märked
ja koraldust. Käisin õp. Kestem-
-dele juures.

15. puuli.

Käisin Laad St. Jaani xel
õnna koguduses. Saatsin
viitakirja protokollile.

16. - 18. puuli.

Taatsin õnne, ardaagi
ideaalid et leitudud. Arhiv
on xõndleud xävee oend
koossest. Kõhjus et ole
miste kroonika ja usi

pele hõimalike ning sagused
lealeed saade korraldustade
samuti ka nende asjade
kohta.

19. juul - 20. juul

Taotasin maotamist: õpetaja
mapa, kiri, kirika aruandete-
son ilu kaarte süsteem.

20 - 24. juul.

Taotasin korpus.

25. juul.

vaadeldin ning korraldasin

17. juul - 18. juul
Tegemiseks on ette nähtud
- kooli juures.

18. juul
Kõik need 4. poolt
Lõuna kooli juures
viitakse kooli.

18. juul - 19. juul

Taotasin õpetaja, korpusi
- kooli juures. Kõik need
- kooli juures. Kõik need
- kooli juures.

K. H. M. ased. aspu ja

26. juulil
 sõitmis on v. H. J. andist.

9-10. novembril
 teostas E. O. Keskõnnevis.
 mit alal?